

IZVJEŠTAJ

O POČETNOJ EVALUACIJI

PROMOVISANJE ZDRAVIJIH ŽIVOTNIH STILOVA MEĐU MLADIMA U BOSNI I HERCEGOVINI OSPORAVANJEM RODNIH STEREOTIPA II

Projekat inicijativa mladića II (YMI II)

Schweizerische Eidgenossenschaft
Confédération suisse
Confederazione Svizzera
Confederaziun svizra

Young
Men
Initiative

IZVJEŠTAJ O POČETNOJ EVALUACIJI
Kraća verzija

juli 2018.

PROMOVISANJE
ZDRAVIJIH
ŽIVOTNIH STILOVA
MEĐU MLADIMA
U BOSNI I HERCEGOVINI
OSPORAVANJEM RODNIH STEREOTIPA II

Projekat inicijativa mladića II (YMI II)

CILJEVI I SVRHA POČETNE EVALUACIJE

Projekat „Inicijativa mladića - promovisanje zdravijih životnih stilova među mladima u Bosni i Hercegovini osporavanjem rodni stereotipa II“ ili projekat „Inicijativa mladića II“ (YMI II) nadovezuje se na sveobuhvatne i programske napore CARE-a u borbi protiv interpersonalnog i rodno zasnovanog nasilja (RZN), kao i za poboljšanje rodne ravnopravnosti u Bosni i Hercegovini i adresiranje preventivnih pitanja vezanih za ekstremizam i nasilje mladih. Projekat YMI II će se implementirati u Bosni i Hercegovini, a ciljna grupa će mu biti mladi, naročito mladići koji su podložni nasilju i njihovo anti-socijalno ponašanje jačanjem relevantnih vještina, znanja i stavova koji dovode do poboljšanja ponašanja vezanih za rodno ravnopravne norme i nenasilje.

Krajnji cilj projekta je da se poveća prihvatanje zdravih, nenasilnih i rodno ravnopravnih životnih stilova kod mladića i djevojaka u Bosni i Hercegovini.

Početna evaluacija je sprovedena sa ciljem da doprinese sveobuhvatnom razumijevanju stavova među mladićima i djevojkama (uključujući marginalizovane grupe kao što su Romi i drugi marginalizovani mladi, roditelji, profesori i mladi uopšte) unutar bosanskohercegovačkog društva koji učestvuju u programu, a koji se odnose na rodno zasnovano nasilje, rodnu ravnopravnost i zdrave stilove života, u početnoj fazi projekta, da se naučene lekcije sprovedu u djelo i da se daju preporuke za dalji rad. Početnu evaluaciju smo sprovedeli sa navedenim ciljnim grupama kako bismo procijenili šta oni osjećaju, kako razmišljaju i koliko znaju o temama kojima se bavimo kroz naš rad, koristeći anketu kao alat u ovom procesu.

METODA

Da bismo dobili detaljne informacije od mladića i djevojaka na najekonomičniji način, prilikom početnog istraživanja koristili smo upitnik za samopopunjavanje na lokacijama intervencije. Sproveli smo samopopunjavajuću anketu među svim ciljnim grupama na lokacijama intervencije, prije nego što su naši partneri počeli sa intervencijama, kako bi se u kasnijoj fazi moglo napraviti poređenje o onome što se promijenilo.

Broj anketiranih mladića i djevojaka iz svih gradova

Grad	Mladići	Djevojke	Ukupno po gradu
Banja Luka	251	138	389
Bijeljina	35	71	106
Brčko	87	11	98
Gradiška	67	27	94
Istočno Sarajevo	27	95	122
Jablanica	43	57	100
Mostar	187	171	358
Novi Travnik	74	33	107
Sarajevo	118	146	264
Tuzla	95	13	108
Visoko	21	49	70
Ukupno mladih	1.005	811	1.816

REZULTATI

RODNI ODNOSI

Stavovi o rodnim ulogama u gotovo svim gradovima pokazuju da oko **50% mladića, ili čak i više**, ima stereotipne stavove o rodnim ulogama muškaraca i žena. Stoga, većina mladića smatra da je uloga majke/žene povezana sa djecom i poslovima u kući. Pozitivna stvar je da većina mladića smatra da mladići i djevojke treba da preuzmu odgovornost za trudnoću. Kada su u pitanju rodne norme, situacija je nešto bolja. Oko 20-40% mladića izražava rodno neravnopravne norme. Homofobija je prilično prisutna u našim društvima. Oko 80% mladića, ili čak i više, navodi da oni ne bi voljeli da imaju prijatelje koji su homoseksualci. Stavovi djevojaka su otvoreniji. Oko 42-65% djevojaka iz svih gradova (osim iz Novog Travnika) navodi da bi prihvatili homoseksualnu osobu za prijatelja.

Uprkos činjenici da su žene najveće žrtve rodne nejednakosti u društvu, značajan procenat djevojaka ima rodno neravnopravne stavove. U većini gradova, oko 20-30% djevojaka pokazuje rodno neravnopravne stavove. Slična situacija je sa odnosima prema rodnim normama. Ovo je vjerovatno posljedica psihološke internalizacije stereotipa. Osobe koje su izložene određenom etiketiranju duži vremenski period počinju da internalizuju te etikete, što znači da imaju predrasude prema samom sebi. **Društva i muškarci često 'guraju' žene prema nejednakim ulogama, ali onda one (žene) takođe doprinose ostanku u tim ulogama.**

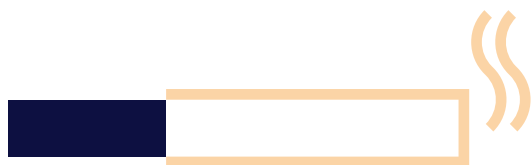
50+%

mladića, ili čak i više, ima stereotipne stavove
o rodnim ulogama muškaraca i žena

ZDRAVLJE

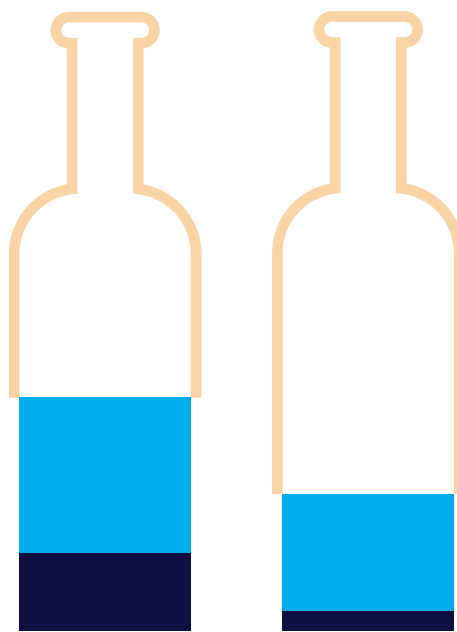
Upotreba psihoaktivnih supstanci je nešto manje izražena nego u prethodnim istraživanjima. U većini gradova mladići su koristili psihoaktivne supstance više od djevojaka. Do 35% mladih puši cigarete. Kao što se očekivalo, marihuana se manje koristi. U većini gradova 5-10% mladih je koristilo marihuanu. Ono što je simptomatično je da 15-45% ispitanika ima prijatelje koji koriste lake droge. Ovi podaci pokazuju tendenciju da je procenat mladih koji koriste marihuanu veći, ali oni ne žele to da priznaju zbog nekih mogućih negativnih posljedica.

35%

mladih puši cigarete

Što se tiče upotrebe alkohola, između 15-45% mladića i 4-27% djevojaka piju alkohol (nekoliko puta mjesečno ili više). Slični procenti su kod mladića koji su doživjeli pijanstvo. Najviši procenti su u gradovima u Republici Srpskoj. Te razlike mogu biti povezane sa društvenim statusom porodica, različitim vršnjačkim normama u različitim školama, obrazovanjem i vjerskom pripadnošću. U gradovima u Republici Srpskoj stanovništvo su uglavnom pravoslavci. Vjerske razlike mogu imati uticaj na upotrebu alkohola jer se u hrišćanstvu upotreba alkohola tretira drugačije (liberalnije) nego u islamu.

15-45%

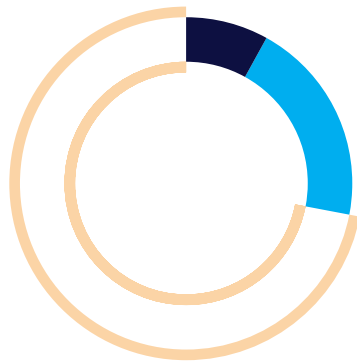
mladića pije alkohol

4-27%

djevojaka pije alkohol

U izjavama o mentalnom zdravlju tokom proteklih mjesec dana dominira stanje sreće (kod 67-86% mladića i 56-77% djevojaka). **Između 8-28% mladića i 21-49% djevojaka ima mračne periode nervoze.** Mladići i djevojke obično dobijaju podršku od svojih prijatelja, majke ili bliže rodbine. U prosjeku, oni imaju tri do pet prijatelja kojima mogu da se obrate kada se osjećaju loše. Čini se da bi očevi mogli i trebalo da učestvuju više u emocionalnoj podršci svojoj djeci. Ovaj rezultat je u skladu sa prethodno identifikovanim problemom tradicionalnih rodnih normi i uloga. Rezultati takođe doprinose programima i kampanjama koje podstiču aktivnije očinstvo. Generalno, možemo da zaključimo da prevladavaju pozitivna mentalna stanja. To je i logično, jer u ovom periodu, odnosno u ranoj adolescenciji, mladi su uglavnom ispunjeni optimizmom i zadovoljstvom. Može se očekivati da će se u godinama koje dolaze oni suočavati sa nekim ozbiljnijim izazovima koji tada mogu ugroziti njihovo mentalno zdravlje.

8-28%

mladića ima mračne periode nervoze

21-49%

djevojaka ima mračne periode nervoze

Znanje mladića i djevojaka o seksualnom i reproduktivnom zdravlju, polno prenosivim infekcijama i kontracepciji je na veoma niskom nivou. U većini slučajeva procenat tačnih odgovora u prosjeku je oko 30-50%. Ne postoje značajne i konzistentne razlike s obzirom na rod ili mjesto stanovanja. Ogromna većina mladića i djevojaka navodi da nisu imali seksualni odnos. Među onima koji su imali odnos, veći je procenat onih koji su koristili kontracepciju. **Možemo da vidimo da se većina mladića i djevojaka (75-92%) nikad nije obratila doktoru da bi provjerili svoje seksualno i reproduktivno zdravlje.** Rezultati istraživanja pokazuju da mladi nisu dobro informisani o seksualnom i reproduktivnom zdravlju, stoga je veoma važno i dobro da budući program predviđa aktivniji rad na temu seksualnog i reproduktivnog zdravlja.

75-92%

mladića i djevojaka se nikad nije obratilo doktoru da bi provjerili svoje seksualno i reproduktivno zdravlje

ISKUSTVO SA NASILJEM

Značajan procenat mladića i djevojaka (10% - 50%) imali su pogrešnu predstavu o nasilju. Ovaj podatak treba uzeti u obzir kada se radi sa mladima jer pogrešna predstava o nasilju kasnije može dovesti do povećanja nasilja ili tolerancije nasilja. Obrazovni programi treba da upoznaju mlade sa različitim vrstama nasilja, uključujući i psihičko nasilje. Oko 10-68% mladića i djevojaka smatra da je prihvatljivo da roditelji fizički kažnjavaju svoju djecu. Ovo je vjerovatno posljedica tradicionalnih i patrijarhalnih normi koje obično podrazumijevaju autokratski stil roditeljstva sa elementima nasilnih 'vaspitnih' mjera. Obrazovne aktivnosti sa mladima treba da budu osmišljene tako da podignu nivo svijesti mladih da fizičko kažnjavanje djece nije optimalan način vaspitanja.

Između 25-45% mladića i 15-37% djevojaka je počinilo verbalno ili psihičko nasilje. Fizičko nasilje je potvrdilo 25-48% mladića i 14-29% djevojaka. Grupno i sajber nasilje je zabilježeno u manjoj mjeri (do 20%). Generalno, procenti počinjenog nasilja možda nisu visoki, ali treba uzeti u obzir da ovo istraživanje obuhvata period od tri mjeseca. Naročito zabrinjava psihičko nasilje u Bijeljini, Gradišci, Jablanici, Sarajevu i Visokom; fizičko nasilje od strane mladića u Bijeljini, Istočnom Sarajevu i Sarajevu; fizičko nasilje od strane djevojaka u Visokom; seksualno nasilje od strane mladića u Sarajevu i Visokom; grupno nasilje od strane mladića u Bijeljini, Brčkom i Novom Travniku; grupno nasilje od strane djevojaka u Gradišci i Istočnom Sarajevu; nasilje prema osobama koje drugi doživljavaju kao homoseksualce u Mostaru, Novom Travniku i Sarajevu. Interesantan je nivo nasilja, naročito fizičkog nasilja, počinjenog od strane djevojaka. U nekim ranijim istraživanjima

nivo nasilja počinjenog od strane djevojaka je bio mnogo niži (istraživanja CARE-a iz 2012, 2014, 2015. i 2017. godine). Za razliku od prethodnih rezultata istraživanja (istraživanja CARE-a iz 2012, 2014, 2015. i 2017. godine) čini se da je fizičko nasilje veće i prisutnije kod djevojaka. Ove podatke potkrepljuju podaci o nasilju u vezama. Psihičko nasilje u vezi, koje su počinile djevojke, u obliku uvreda, ponižavanja i ograničavanja kontakata se kreće između 9-29%. Fizičko nasilje je različito zastupljeno. Kod djevojaka ono se kreće između 13-38%, a kod mladića između 8-27%. Nivo nasilja u vezama nije zanemariv, naročito imajući u vidu činjenicu da većina mladih ovog uzrasta nema stabilne veze. Među onima koji su doživjeli nasilje u vezi, većina tvrdi da su uspješno riješili taj problem. Kroz rad sa mladima bilo bi neophodno provjeriti nivo izloženosti nasilju u stabilnijim vezama. U svakom slučaju, kroz edukativne aktivnosti veću pažnju treba posvetiti nasilnom ponašanju djevojaka nego što je to bio slučaj ranije.

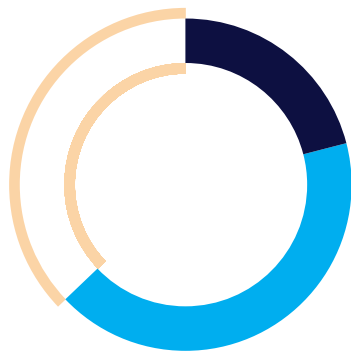

20%

mladića odobrava nasilje nad ženom
ako je žena prevarila muškarca

Takođe treba napomenuti da stavovi nekih mladića pokazuju odobravanje rodno zasnovanog nasilja. Na primjer, u nekim gradovima (npr. Banja Luka, Bijeljina, Gradiška, Novi Travnik) oko 20% mladića odobrava nasilje nad ženom ako je žena prevarila muškarca. Stavovi djevojaka prema

nasilju nad ženama su negativniji, što je i logično. U većini slučajeva, slaganje sa izjavama je ispod 10% (osim u Novom Travniku i Banjaluci). Ono što je interesantno je činjenica da značajan procenat mladića (21-63%) i djevojaka (18-43%) smatra da je način na koji se djevojke oblače uzrok za seksualno nasilje. Značajan broj djevojaka smatra da su žene krive za seksualno uznemiravanje.

21-63%

mladića smatra da je način na koji se
djevojke oblače uzrok za seksualno nasilje

18-43%

djevojaka smatra da je način na koji se
djevojke oblače uzrok za seksualno nasilje

Pozitivna stvar je to što većina djevojaka (81-91%) i mladića (52-77%) tvrdi da bi pokušali da zaustave nasilje u slučaju da dođe do njega. **Problem je u tome što bi se otprilike jedna trećina mladića uključila u tuču umjesto da pokušaju da je zaustave.** Problem posmatrača tokom nasilja među njihovim vršnjacima treba uzeti ozbiljno. Sa pojavom pametnih telefona, trend tzv. "neutralnog ponašanja" se povećao. Umjesto zaustavljanja nasilja, mladi najčešće gledaju, ne uključuju se u sukob, ili ga snimaju svojim mobilnim telefonima. U okviru budućih preventivnih programa takođe je potrebno posvetiti pažnju ovoj pojavi.

DRUŠTVENE AKTIVNOSTI

Možemo primijetiti da u većini aktivnosti nema većih razlika između gradova. Najveći procenat djevojaka i mladića provode svoje slobodno vrijeme družeći se sa prijateljima, gledajući televiziju, pretražujući internet i pomažući roditeljima. Nešto manji procenat mladića i djevojaka provodi vrijeme učeći, baveći se sportom ili u kafiću. Mladi provode najmanje vremena u volonterskom radu ili u radu političkih partija. **Mladići su više uključeni u sportske aktivnosti, provode više vremena u kladionicama i kafićima ili hodaju po gradu bez nekog posebnog cilja.** Djevojke provode više vremena učeći.

Dakle, možemo zaključiti da su neke od aktivnosti korisne i kreativne (npr. sport, učenje, pomaganje roditeljima, itd), dok bi neke druge, kao što je druženje u kafićima, mogle biti manje zastupljene. Bilo bi važno da se u svakom gradu obezbijede aktivnosti koje bi omogućile da mladi ljudi kvalitetno provode slobodno vrijeme. To je vjerovatno jedan od glavnih mehanizama za zdravo vaspitanje i odrastanje mladih koji bi mogao dodatno da doprinese prevenciji asocijalnih ponašanja mladih.

PRIORITETI U RAZLIČITIM GRADOVIMA

Ako uporedimo gradove, možemo da vidimo da je slika malo šarena i da ne možemo generalizovati da mladi iz određenog grada žive bolje ili lošije. Neke karakteristike su zajedničke za sve gradove.

Zajedničke karakteristike

Stavovi i ponašanja u području rodni normi su identifikovani kao problem u svim gradovima. To se konkretnije odnosi na stereotipne rodne uloge, dominaciju muškarca u oblasti seksualnih odnosa, donošenje odluka u porodici, učestvovanje u porodičnim obavezama, odnose prema homoseksualcima, itd. Homofobija je prisutna u svim gradovima, nešto manje kod djevojaka.

U većini gradova oko 30% mladih (naročito djevojaka) se suočava sa periodima nervoze ili anksioznosti. Više vrsta negativnih mentalnih stanja je zabilježeno kod djevojaka. U takvim situacijama, najveća podrška mladima su njihovi prijatelji (obično 3-5 prijatelja) ili roditelji, naročito majka. Otac nije adekvatna podrška svojoj djeci kao što bi trebalo da

bude. Pozitivna stvar za sve ove gradove je da bi mladi učestvovali u sprečavanju nasilja u svom okruženju, ako bi do njega došlo.

Znanje djevojaka i mladića o temama seksualnog i reproduktivnog zdravlja je generalno nisko u svim gradovima.

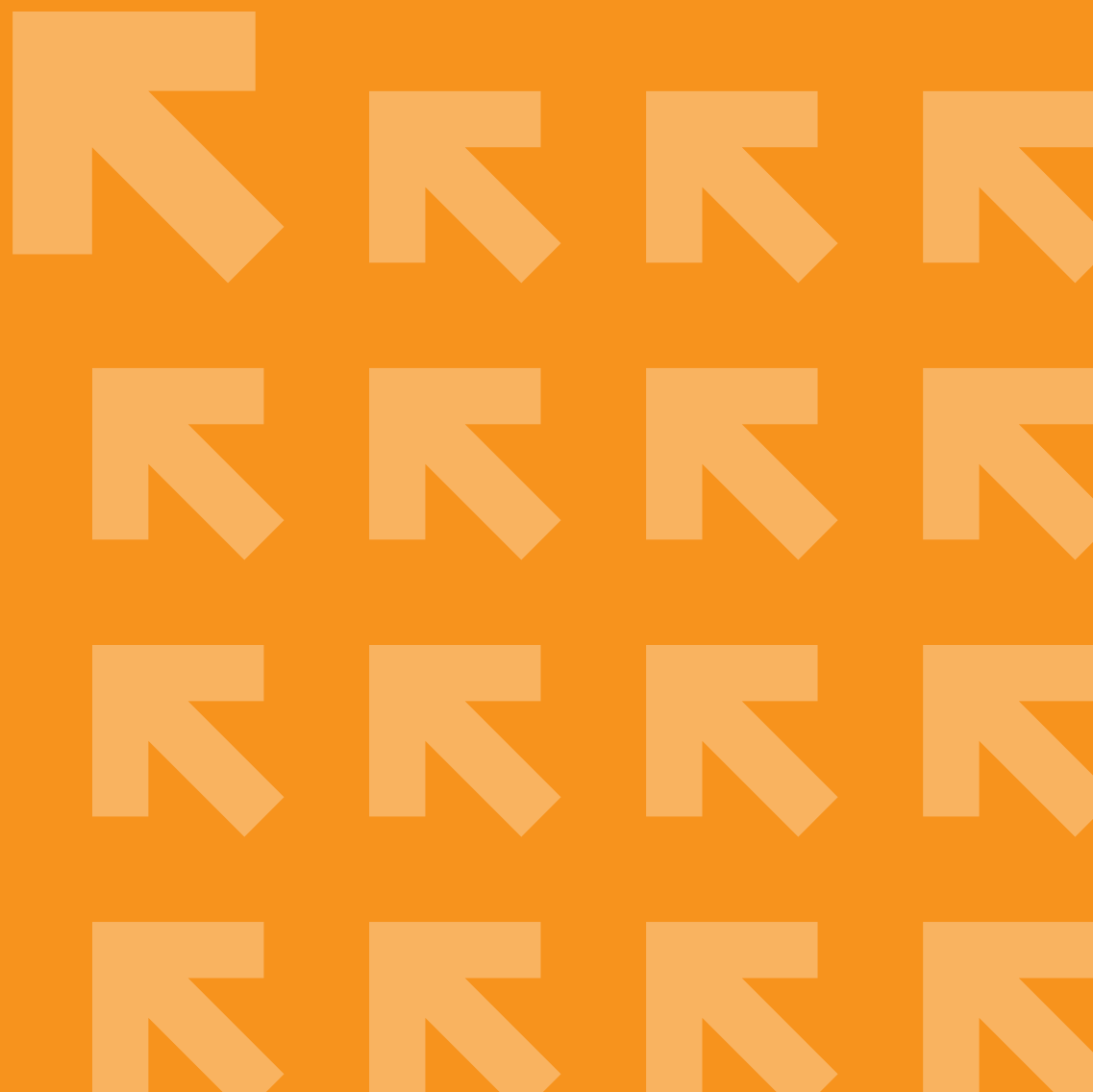
Značajan procenat mladih u svim gradovima ima pogrešnu predstavu o nasilju. Određene vrste fizičkog i psihičkog nasilja ne doživljavaju kao nasilje.

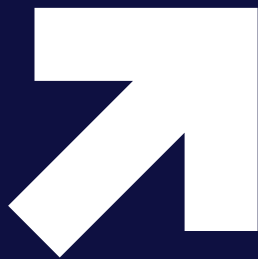
GENERALNI ZAKLJUČAK

U ovom istraživanju dobijen je značajan broj zanimljivih i korisnih podataka. Podaci iz različitih oblasti istraživanja pokazuju da su jedan od **glavnih problema u životu jednog mladića tradicionalne norme koje usmjeravaju stereotipne društvene norme**. Stereotipne uloge se dalje manifestuju kroz neravnopravne rodne stavove, nasilno ponašanje i ponašanja koja predstavljaju rizik za zdravlje i uključuju upotrebu alkohola ili nekih narkotika. Zbog toga bi bilo dobro da se u budućnosti radi u nekoliko prioriternih oblasti. **Važno je raditi na smanjivanju ovih pojava, naročito jer to dovodi do drugih problema, poput nasilja. Jedan od prioriteta je rad na sprečavanju nasilja počinjenog od strane mladića i djevojaka. Mladi su uglavnom prilično neinformisani o seksualnom i reproduktivnom zdravlju**, tako da ti podaci mogu biti polazna tačka i mjera za rješavanje ukupnog problema koji je identifikovan u ovom istraživanju.

Neosporno je da neki preventivni programi koji se bave ovim pitanjima mogu donijeti određene pozitivne rezultate. Ipak, pored ovih konkretnih programa **šira društvena zajednica trebalo bi da obezbijedi ambijent u kojem bi mladi ljudi mogli, bez uznemiravanja i uz minimalne troškove, da kreativno ispune svoje slobodno vrijeme i razviju pro-društvene vrijednosti**. Dostupne kreativne alternative kao što su sport, umjetnost ili kultura, definitivno su bolji način za razvoj mladih od nekih usmjerenih metoda koje mladi ljudi ili ne razumiju ili jednostavno ne žele da usvoje. *Smatramo da program kojeg implementira CARE Balkan predstavlja pozitivan model kako raditi sa mladima na spontan, kreativan i nenametljiv način.*

Schweizerische Eidgenossenschaft
Confédération suisse
Confederazione Svizzera
Confederaziun svizra

Young
Men
Initiative